

<http://revped.ise.ro>

Print ISSN 0034-8678; Online ISSN: 2559 - 639X

DIGITAL CITIZENSHIP COMPETENCES OF FUTURE EDUCATION PROFESSIONALS. APPROACHES IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 SOCIAL DISTANCING MEASURES

Competențele de cetățenie digitală ale viitorilor profesioniști în educație. Abordări în contextul măsurilor de distanțare socială generate de răspândirea Covid-19

Mirela ALEXANDRU, Iulia Nyia CUI, Carmen DOBRI, Cristian-Vasile GHIȚĂ, Mihaela-Elena IONICĂ, Alina Andreea MUȘESCU, Veronica Lulu Viorica SEREA, Leyla SAFTA-ZECHERIA

Journal of Pedagogy, 2020 (1), 137 - 156

<https://doi.org/10.26755/RevPed/2020.1/137>

The online version of this article can be found at: <http://revped.ise.ro/category/2020/>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Published by:

**CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
UNITATEA DE CERCETARE ÎN EDUCAȚIE**

<http://www.ise.ro/>
<https://rocnee.eu/>

Further information about *Revista de Pedagogie* – *Journal of Pedagogy* can be found at:

Editorial Policy: <http://revped.ise.ro/editorial-policy/>
Author Guidelines: <http://revped.ise.ro/the-writer-guide-2/>

COMPETENȚELE DE CĂȘTIGĂRI DIGITALE ALE VIITORILOR PROFESIONIȘTI ÎN EDUCAȚIE. ABORDĂRI ÎN CONTEXTUL MĂSURILOR DE DISTANȚARE SOCIALĂ GENERATE DE RĂSPÂNDIREA COVID-19

Mirela Alexandru*

Iulia Niya Cui, Carmen Dobri, Cristian-Vasile Ghișu,
Mihaela-Elena Ionică, Alina Andreea Murescu,
Veronica Lulu Viorica Serea**

Universitatea din București,
Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației,
București, România
alexandru.mirela.elena@gmail.com

Leyla Safta-Zecheria***

Universitatea de Vest din Timișoara,
Facultatea de Sociologie și Psihologie,
Timișoara, România

Rezumat

Măsurile de distanțare socială impuse de pandemia COVID-19 au condus aproape peste noapte la digitalizarea activităților educaționale din România și din lume, iar această transformare a făcut mult mai vizibilă nevoia de dezvoltare a unor comportamente responsabile și adecvate în mediul online și ne-am făcut să ne punem întrebarea: „Ce competențe de căștigări digitale au viitorii profesioniști în educație?”.

* Drd., Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea din București, București, România.

** Studenți Licență, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea din București, București, România.

***Dr., Facultatea de Sociologie și Psihologie, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Vest din Timișoara, Timișoara, România.

Pentru a răspunde la această întrebare am administrat un chestionar online structurat, cu răspunsuri închise, care a vizat identificarea competențelor de cetățenie digitală distribuite pe trei dimensiuni (respect, educație și protecție), ale studenților din programele de licență în științele educației din România. Studiul a arătat că respondenții au competențe (în termen de cunoștințe și atitudini) de cetățenie digitală bine dezvoltate, dar că este nevoie de un accent mai pronunțat pe dezvoltarea abilităților de acțiune pentru a transforma aceste cunoștințe și atitudini în practică. De asemenea, măsurile de distanțare socială și digitalizarea, asociate procesului educațional, apar atât ca factori de stres, cât și ca o oportunitate de dezvoltare a competențelor de cetățenie digitală prin învățare experiențială.

Cuvinte-cheie: cetățenie digitală, educație în perioada pandemiei COVID-19, formare inițială a profesorilor.

Abstract

Social distancing measures imposed by the COVID-19 pandemic have led almost overnight to the digitalization of educational activities in Romania and elsewhere. This transformation has rendered visible the need to develop adequate and responsible online behavior to an unprecedented extent and has led us to ask: "Which are the digital citizenship competencies of the future professionals in the field of education?". To answer this question, we administered an online questionnaire focusing on identifying digital citizenship competences of undergraduate students in educational sciences in Romania. Digital citizenship competences were structured along three dimensions: respect, education and protection. Our study has shown that respondents had well developed digital citizenship competences in terms of knowledge and attitudes and that there is a need to insist more on skills that translate attitudes and knowledge into action. Moreover, the study has shown that social distancing measures and the associated rapid digitalization of educational activities can be interpreted both as stress factors, as well as an opportunity to develop digital citizenship competences through experiential learning.

Keywords: digital citizenship, education during COVID-19 pandemic, pre-service teacher training.

1. Introducere

Lumea este într-o continuă schimbare din perspectiva factorilor sociali și economici, această schimbare lăsându-și amprenta asupra impactului pe care îl are tehnologia, în special noile tehnologii ale informației și comunicării. Cantitatea de informație se dublează la fiecare doi ani (Farmer, 2011), iar oamenii au nevoie să evalueze resursele cu mai mare atenție și să afle cum să folosească informațiile într-o manieră relevantă pentru rezolvarea problemelor și luarea deciziilor. Mai mult ca oricând acțiunile petrecute în online au un impact clar asupra vieții în offline, de aceea se pune problema comportamentului nostru social în mediul digital, respectiv cum acționăm adecvat și responsabil în online. Pentru sistemul educațional acest aspect reprezintă o nouă provocare, atât în privința formării de competențe pentru a acționa responsabil în mediul online, în rândul specialiștilor în educație, cât și în privința dezvoltării de politici și practici educaționale, care să susțină la nivel macro și micro dezvoltarea de competențe necesare unui comportament adecvat în mediul digital în rândul beneficiarilor sistemului educațional. Sistemul educațional are o mare responsabilitate deoarece este sistemul social care facilitează transferul de norme sociale către noua generație, o generație expusă încă de timpuriu la oportunitățile și provocările utilizării tehnologiei digitale în comparație cu generațiile anterioare.

Recenta criză provocată de răspândirea COVID-19 a dus la suspendarea activităților educaționale față în față atât în sistemul preuniversitar cât și în cel universitar în România, dar și în multe alte țări. Pentru prima dată în istorie, utilizarea tehnologiei digitale a devenit indispensabilă pentru continuarea activităților educaționale. Această criză a scos la iveală mult mai repede decât ne-am fi așteptat oportunitățile educaționale oferite de mediul digital, dar și lipsa de pregătire în acest domeniu. Alfabetarea digitală a fost în România un element de interes în ultimii ani, aceasta fiind abordată în 2015 prin *Strategia Națională privind Agenda Digitală pentru România 2020*, în care s-a pus accent pe dezvoltarea competențelor TIC (MCSI, 2015). Din păcate, conform studiilor recente, alfabetarea digitală încă se află la început de drum, România fiind printre țările din Uniunea Europeană cu cele mai slabe competențe digitale și cu o discrepanță semnificativă între urban și rural (Eurostat, 2019). Acest lucru este îngrijorător în relație cu elementele centrale ale studiului, respectiv competențele de competențe digitale, deoarece acestea sunt puternic influențate de alfabetarea digitală.

Situa ia slabelor competen e digitale, pe care o consider m un aspect problematic în contextul actual, a motivat i fundamentat acest studiu, generând întreb ri legate de competen ele de cet enie digital ale viitorilor profesioni ti în educa ie din România. Cât de bine tiu studen ii de la programele de licen din domeniul tiin elor educa iei din România s se raporteze la mediul digital? Care sunt atitudinile, cuno tin ele i abilit ile practice care marcheaz felul în care ei interac ioneaz în mediul digital? Câte din aceste competen e au fost dobândite în decursul programului de studiu? i cât de preg ti i se simt viitorii profesioni ti în educa ie s transfere aceste competen e c tre mediul colar i alte medii educa ionale în viitor?

Consider m c rezultatele cercet rii vor fi relevante dincolo de prezenta criz provocat de r spândirea COVID-19, deoarece procesul de digitalizare a educa iei i de întrep trundere între via i educa ia online i cea offline sunt în plin desf urare. Mai mult decât atât, investigând competen ele de cet enie digital contribuim nu numai la discu ii despre abilit i de utilizare a tehnologiei, ci i la cele despre normativitatea utiliz rii tehnologiei, vizând comportamentele responsabile ale viitorilor profesioni ti în educa ie în utilizarea tehnologiei, dar i capacitatea acestora de a sus ine transferul acestor competen e în contexte educa ionale c tre ceilal i.

2. Cet enia digital – valen e i dimensiuni

Istoric, cet enia a fost asociat cu dreptatea i responsabilitatea de a tr i în comunitate. Într-o epoc digital , cet enia str bate atât lumea offline, cât i online, acestea fiind reprezentate de via a real , respectiv de via a virtual . Cet enia digital merge dincolo de cet enia na ional sau regional , oameni de pretutindeni intr în contact în mediul digital, de aceea avem nevoie de norme i comportamente responsabile, care s ne faciliteze utilizarea acestui spa iu digital împ rt it.

Conceptual, cet enia digital a ap rut înc din anii 1980, odat cu apari ia calculatoarelor proprii, când tehnologia a început s se dezvolte, acestea reu ind s capete un rol important în vie ile oamenilor (Hamuto lu & Ūnal, 2015).

În rândul profesioniștilor din educație, cetățenia digitală a câștigat popularitate odată cu creșterea numărului de instrumente pedagogice bazate pe tehnologie. Recent, această popularitate a atins o nouă dimensiune prin digitalizarea unei bune părți din activitățile educaționale în timpul crizei cauzate de răspândirea COVID-19.

Doi teoreticieni centrali ai cetățeniei digitale au definit acest concept ca fiind „ansamblul de norme care guvernează utilizarea adecvată și responsabilă a tehnologiei” (Ribble & Bailey, 2007, p. 10). Prin urmare, din punctul de vedere al proceselor de învățare, cetățenia digitală se situează în primul rând în sfera atitudinală. Cu toate acestea, având în vedere că utilizarea responsabilă a tehnologiei presupune atât abilități, cât și cunoștințe, putem vorbi de mai multe tipuri de competențe din sfera cetățeniei digitale, care pot fi dezvoltate prin învățare în mediul colar și nu numai.

În egal măsură, după cum observă și Ribble și Bailey (2007), în general arhitecții și actorii procesului educațional colar consideră că elevii vor ține de la sine cum arată un comportament adecvat și responsabil în mediul digital. De multe ori elevii observă adulții folosind tehnologia în moduri nepotrivite și trag concluzia că aceasta este norma pe care trebuie să o urmeze și ei (Ribble et al., 2004).

De-a lungul timpului, cetățenia digitală a fost abordată de numeroși autori și definită în repere de politici publice și de practici prin diferite dimensiuni. Conform lui Curran și Ribble (2017), cetățenia digitală se identifică prin nouă elemente: (1) acces, (2) comerț, (3) comunicare, (4) literație, (5) (n-)etichetă, (6) legislație digitală, (7) drepturi și responsabilități, (8) sănătate și bună stare, precum și (9) siguranță digitală, aceste elemente fiind organizate în trei mari dimensiuni și anume: respect, educație și protecție – *REP*. Spațiul acestei lucrări nu ne permite o detaliere corespunzătoare a acestui cadru de analiză, dar menționăm că el a fost obiectul unei analize detaliate recente în limba română (Malița & Grossek, 2019).

Comisia Europeană, prin instrumentul DigiComp 2.0 „Competența digitală. Cadru pentru cetățeni”, definește cetățenia digitală ca fiind formată din dimensiunile: informații și alfabetizarea în prelucrarea datelor, comunicare și colaborare, realizarea de conținut digital, siguranță și rezolvarea de probleme

(Vuorikari et al., 2016). Tot din sfera demersurilor de conceptualizare pentru îmbunătățirea practicilor și politicilor publice, Consiliul Europei structurează conceptul de cetățenie digitală, prin intermediul Proiectului „Digital Citizenship Education”, în 10 dimensiuni, respectiv: conștientizarea consumatorilor, confidențialitate și securitate, drepturi și responsabilități, participare activă, prezență online și comunicare, sănătate și stare de bine, etică și empatie, acces și incluziune, media și alfabetizare în gestionarea informațiilor, învățare și creativitate (Consiliul Europei, 2019).

Măsurile de distanțare socială impuse de guverne peste tot în lume, pentru a încetini răspândirea COVID-19, au avut un impact semnificativ asupra organizării proceselor educaționale, atât în învățământul obligatoriu, cât și în ciclurile superioare de învățământ. Putem remarca o accelerare a procesului de digitalizare a educației prin cursuri universitare și colare transferate în online. Putem vorbi despre o digitalizare alertă, în regim de criză, care presupune prezența competențelor necesare navigării cu succes a spațiului digital la toți profesioniștii din educație, fără a construi aceste măsuri pe o pregătire prealabilă. Această stare de fapt ne-a determinat să concepem următorul parcurs de cercetare consolidat de abordările teoretice, prezentate anterior, cu scopul de a afla care sunt competențele de cetățenie digitală ale viitorilor profesioniști în educație (studenții și diferiților specialiști în țările noastre și ale mai multor universități din România).

Demersul nostru de cunoaștere este fundamentat pe presupuziția că prezența acestor competențe în rândul acestei generații de studenți, majoritar din generația de nativi digitali (Prensky, 2001), poate avea un efect multiplicator atât prin digitalizarea demersurilor de practică pedagogică implicite prin transferul accelerat către practicieni în colii, cât și pe termen lung prin activitatea profesională în domeniul educației a acestei generații de studenți.

3. Metodologia cercetării

Cercetarea curentă se bazează pe un chestionar cu răspunsuri închise, care a fost administrat online studenților din programele de studiu de la nivelul de licență din domeniul științelor educației din România. Chestionarul a fost trimis utilizând instrumente digitale. A rezultat un eșantion de conveniență de

438 de respondenți de la 12 universități din țară, acoperind toate cele trei specializări (pedagogia învățământului primar și preșcolar, pedagogia și psihopedagogie specială). Eșantionul de conveniență prezentat aici este cel mai probabil distorsionat în direcția prezentei unui tablou mai favorabil competențelor de competențe digitale ale viitorilor profesioniști în educație, deoarece este posibil ca studenții care au răspuns voluntar la rugămintea de a completa un chestionar aflat în mediul digital să fie mai conștienți și dornici să-și dezvolte propriile competențe de competențe digitale comparativ cu studenții din aceeași populație care nu au avut acces sau nu au dorit să răspundă la chestionar. Mai mult decât atât, în mod evident respondenții sunt cel mai probabil persoane cu acces relativ constant la mediul digital, lucru care este posibil să nu fie valabil pentru toți membrii populației pe care o studiem.

Chestionarul administrat a fost construit cu obiectivul de a identifica prezența competențelor de competențe digitale ale studenților de la diferitele specializări din domeniul științelor educației, precum și disponibilitatea și implicarea lor în transferul acestor competențe către spațiul educațional în scopul contribuției la calitatea procesului de digitalizare a educației în timpul crizei provocate de răspândirea COVID-19, precum și dincolo de ea. Investigarea acestor domenii se va face vizând orizontul de timp, atât în relație cu prezenta situație a digitalizării accelerate în educație, provocată de distanțarea socială, cât și în relație cu un orizont de timp mediu spre lung, care are în vedere transferul acestor competențe către sistemul educațional, prin intermediul activității profesionale educaționale a viitorilor absolvenți ai diferitelor specializări din domeniul științelor educației.

Conform celor care au propus acest concept (Ribble & Bailey, 2007), competența digitală se compune din nou elemente, pe care chestionarul prezentele operaționalizează, în relație, pe de-o parte, cu mediul universitar, ca un potențial spațiu al dobândirii acestor competențe, și cu mediul preuniversitar, ca un potențial spațiu de implicare, în scopul transferului acestor competențe, pe de altă parte.

Cele nou elemente, care au fost abordate anterior în partea de fundamentare teoretică, au fost adaptate contextului educațional studiat, însă nu toate dimensiunile abordate în literatură au fost incluse în studiu, de exemplu:

comerul digital, de aceea este un element definitoriu al cadrului de analiză al cetăteniei digitale, nu se regăsește în chestionar, deoarece am considerat că nu este un element cheie pentru analiza pe care dorim să o propunem. Eticheta social digital (neticheta) a fost operaționalizată pornind atât de la întrebările orientative propuse de Ribble și Bailey (2007), cât și pornind de la lucrarea de referință a lui John Suler (2004), „Efectul de dezinhibiție online”, lucrare care a fundamentat atât studiul, cât și combaterea fenomenului de cyber-bullying. Cum noiunea și combaterea cyber-bullyingului sunt aspecte centrale pentru domeniul educațional, dimensiunea de netichetă a fost redefinită pentru a include și fenomenul de cyber-bullying. Foarte recent fenomenul de zoom-bombing și-a făcut locul în vocabularul de specialitate, cu referire la comportamentul perturbator și/sau anonim din timpul cursurilor online. Am inclus un set de întrebări specifice, care să facă referire și la acest fenomen. De asemenea, am adăugat la elementele care compun noiunea de cetătenie digitală și noiunea de sănătate și stare de bine digital ca un element de sintetă. Această extindere a conceptului se bazează pe abordarea promovată de Consiliul Europei (Frau-Meigs et al., 2017), dar și prin dezvoltarea ulterioară a cadrului propus de Ribble (Curran & Ribble, 2017). Pentru a operaționaliza această dimensiune am interpretat elemente relevante din scala psihometrică de evaluare a cetăteniei digitale propuse de Nordin et al. (2016). Elementele legate de legislația digitală, de drepturile și responsabilitățile din mediul digital au fost operaționalizate ca parte a unei singure secțiuni. Mai mult decât atât, am inclus la finalul chestionarului o meta-dimensiune autoreflexivă a cetăteniei digitale, care să ne permită să identificăm raportarea individuală a respondenților la calitatea de cetățean digital.

Pentru a facilita analiza datelor într-un mod ușor de urmărit, am folosit cele trei dimensiuni propuse de Curran și Ribble (2017), care încorporează elementele cetăteniei digitale într-un cadru coerent, anume: I. Respect (încorporează dimensiunea accesului digital și pe cea a netichetei), II. Educație (include elementele legate de comunicare și de alfabetizare digitală) și în final III. Protecție (încorporează sănătatea și starea de bine digitală, precum și drepturile și obligațiile legale în mediul digital). Considerăm că secțiunea din chestionar referitoare la meta-competențele de cetătenie digitală se află la intersecția celor trei dimensiuni și include aspecte relevante pentru toate cele trei dimensiuni.

4. Analiza și interpretarea datelor

Cum am menționat mai sus, interpretarea rezultatelor s-a făcut pornind de la cele trei dimensiuni sumative ale cetăriei digitale: respect, educație și protecție prin analiza statisticilor descriptive, care au rezultat în urma agregării răspunsurilor tuturor respondenților la întrebările închise din chestionar.

Elementele care constituie cele trei dimensiuni au fost operaționalizate în chestionar pornind de la contextul actual marcat de transferul activităților educaționale universitare în mediul online, precum și din punctul de vedere al potențialului unui transfer de competențe către mediul educațional pe termen mediu și lung. Vom aborda rezultatele cercetării cu privire la aceste dimensiuni în cele ce urmează.

4.1. Descrierea eșantionului

Eșantionul pentru acest studiu a fost unul de conveniență, format din 438 de studenți de la ciclul de licență din domeniul științelor educației, distribuția pe specializări fiind următoarea: 67,7% - pedagogia învățământului primar și preșcolar, 27,7% - pedagogie și 4,6% - psihopedagogie specială. Respondenții frecventează cursurile la zi (84,5%) și la distanță (15,3%) din 12 universități din România (Universitatea din București – 25,1%; Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu – 23,1%; Universitatea de Vest din Timișoara – 19,9%; Universitatea „Valahia” din Târgoviște – 17,1%; Universitatea „Eftimie Murgu” din Reșița – 7,1%; Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad – 2,5%; Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj – 1,5%; Universitatea Transilvania din Brașov – 1%; Universitatea „Teofil cel Mare” din Suceava – 1%; Universitatea din Pitești – 1%; Universitatea „Ovidius” din Constanța – 1%; Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați – 0,5%). Distribuția pe gen a acestora este 96,8% gen feminin, 1,6% masculin și 1,6% care preferă să nu răspundă. Vârstele studenților participanți la studiu sunt distribuite astfel: 18-25 ani (65,1%), 26-30 ani (6,4%), 31-40 ani (16,4%), peste 40 de ani (11,2%), iar un procent de 0,7% preferă să nu răspundă.

4.2. Respectul în mediul digital

Cum am menționat și mai sus, dimensiunea respectului digital se compune, în cazul cercetării noastre, din elementele de acces la mediul digital și acelea de netichet (de etichet social în mediul digital). Pe scurt, din punctul de vedere al accesului, respondenții par o categorie privilegiată, reușind să continue cu succes studiile în online. Totuși, este de remarcat că un număr semnificativ de studenți participă folosind mijloace mai puțin adecvate (de tipul telefonului smart) sau împart utilizarea dispozitivului cu alte persoane. Din punctul de vedere al netichetei, respondenții au înfățișat un tablou interesant: deși mulți sunt de părere că pot recunoaște comportamente inadecvate în online (cyberbullying, hatespeech, flaming și zoom-bombing), un număr semnificativ mai mic este incapabil să reacționeze pentru a limita astfel de comportamente. Această tendință riscă să se perpetueze în mod negativ în mediul colar, deoarece viitorii profesioniști în educație vor putea într-o măsură mai mică să explice altora cum să reacționeze pentru a opri aceste comportamente.

Pe larg, majoritatea covârșitoare a respondenților a putut participa la activități online în timpul pandemiei (80,6%) și numai o mică parte (19 respondenți) nu au putut participa deoarece nu au avut acces la un mijloc tehnologic adecvat. Din punctul de vedere al accesului, este de remarcat că un număr deloc neglijabil de studenți participă la cursuri folosind telefonul smart (mai mult de 30%) și există studenți (în jur de 4%), care au răspuns la chestionar și nu pot participa la cursuri online în mod regulat, din lipsa mijloacelor tehnologice. Luând în considerare lipsa de reprezentativitate a eșantionului, discutată la secțiunea metodologică, numărul real de studenți aflați în această situație este cel mai probabil semnificativ mai mare. De asemenea, 8,4% nu au putut participa la cursuri online din cauza prezenței altor responsabilități.

Dacă ne uităm cu atenție la modalitatea de participare, doar puțin peste 60% folosesc laptopul pentru a participa la cursuri, iar mai mult de 30% folosesc telefonul smart, fapt care ne face să deducem că, pe termen lung, o participare la cursuri prin intermediul telefonului smart poate duce la o scădere a calității învățării, precum și la o stare de bine diminuată, cauzată de utilizarea improprie și îndelungată a unui instrument care nu a fost destinat participării frecvente la întâlniri virtuale.

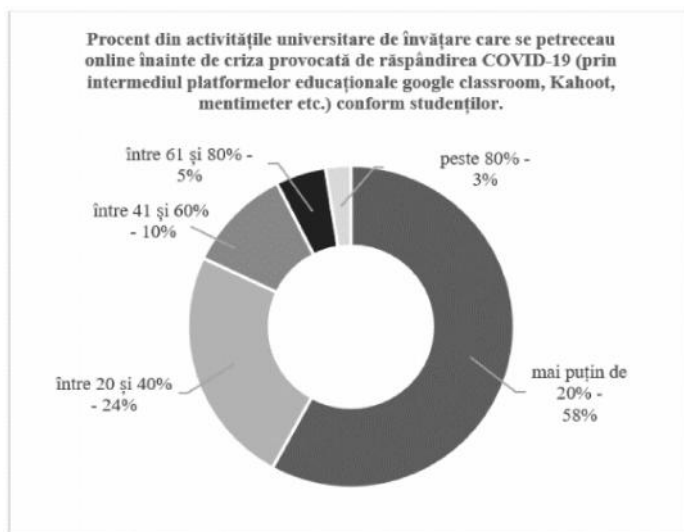

Figura nr. 1. Activitățile de învățare în online înainte de criza COVID-19

Întrebările despre entitatea care ar trebui să asigure instrumentele necesare participării la activitățile universitare online a studenților care nu dețin aceste mijloace, numai 50,9% sunt cu totul de acord că universitatea ar avea această responsabilitate. Când vine vorba despre mediul preuniversitar, tabloul se schimbă, întrucâtva coerent cu diferența între învățământul obligatoriu și învățământul facultativ. Mai mult de 66,2% sunt complet de acord că Ministerul Educației și Cercetării sau școala ar trebui să asigure instrumentele necesare, în afară de faptul că elevii și părinții pot participa la școala online, iar 47,4% sunt complet de acord că autoritățile locale ar trebui să aibă această responsabilitate.

Este, de asemenea, important să remarcăm că măsurile de distanțare socială, impuse pentru diminuarea răspândirii COVID-19, au avut un impact semnificativ asupra digitalizării educației universitare, dacă 58% dintre respondenți apreciază că, înainte de criza COVID-19, mai puțin de 20% din activitățile de învățare academică se petreceau online, iar după măsurile de distanțare socială, 62,6% dintre respondenți sunt de părere că este vorba de mai mult de 80% din activități.

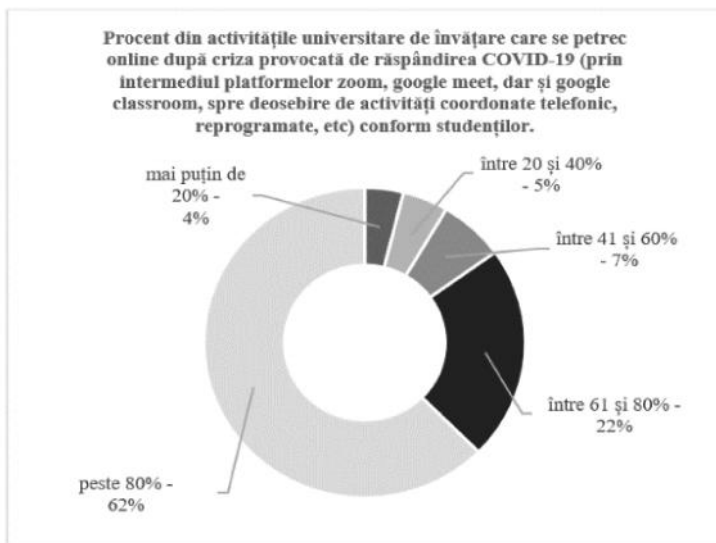

Figura nr. 2. Activitățile de învățare în online după criza COVID-19

Din toate elementele constitutive ale cetății digitale, neticheta este poate cea mai importantă, deoarece explorează dintr-o perspectivă normativă comportamentul online în relație cu cel offline. Studenții respondenți demonstrează un grad înalt de reflexivitate în relație cu propriul comportament online (majoritatea covârșitoare este relativ sau complet conștient de faptul că oamenii pot acționa mai puțin în cum se gândesc relativ mult sau chiar foarte mult la consecințele acțiunilor lor online pentru alte persoane și mai ales pentru viitorul propriu). De asemenea, majoritatea covârșitoare a respondenților recunoaște o situație de cyber-bullying sau o situație de zoom-bombing (comportamente anonime și/sau rușinoase afișate în timpul unor cursuri online), o majoritate relativă recunoaște o situație de propagare de ură în mediul digital. Totuși, întrebându-i dacă ar ține să acționeze pentru a opri aceste comportamente, un număr mult mai mic de respondenți a fost de acord că ar ține să acționeze, iar un număr similar de respondenți s-ar simți capabili să explice altcuiva cum ar trebui să acționeze. Din aceste date putem concluziona că, deși viitorii profesioniști în educație de învățare sunt extinse de cetățenie digitală la nivel de cunoștințe, ei nu dețin în aceeași măsură abilități în acest sens. De aceea, ar fi important ca abilitățile de acțiune în mediul online în solidaritate cu persoane sau grupuri vulnerabile

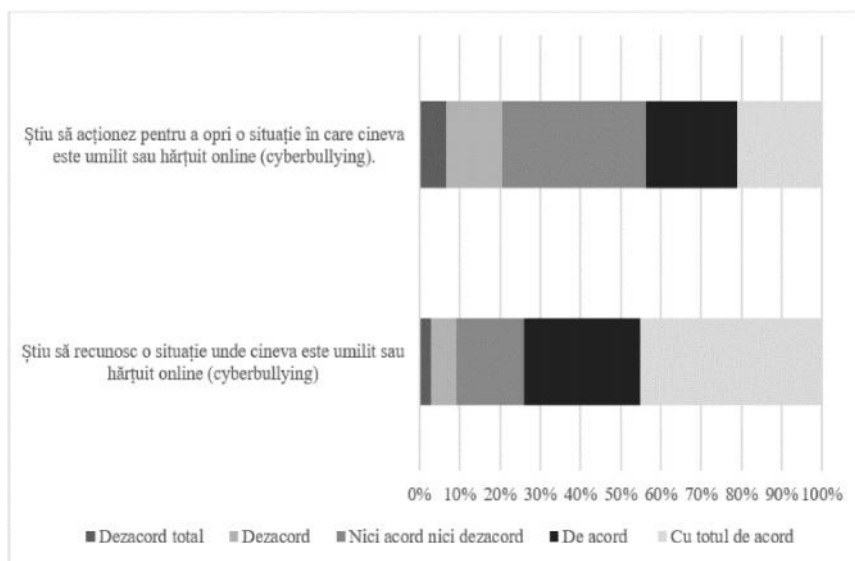

Figura nr. 3. Cyberbullying

sau pentru a p stră un climat favorabil de studiu, s fie dezvoltate în cadrul programelor de tiin ele educa iei.

4.3. Educa ie digital

În ultimele luni, lumea a cunoscut o cre tere a utiliz rii tehnologiei în scopuri educa ionale i personale, această pandemie f când ca tehnologia s devin o parte vital a modului în care noi interac ion m unii cu al ii, dar i cum ne educ m, afectând multe aspecte ale vie ii cotidiene. Tinerii din ziua de azi (nativi digitali) i nu numai sunt obi nui i s acceseze sursele media oriunde i oricând, dar f r alfabetizare digital , ei r mânând simpli utilizatori amatori de tehnologie.

În ceea ce prive te dimensiunea educa iei pentru cet enia digital , comunicarea în mediul online se bucur de aten ia responden ilor. De exemplu, 56,2% se gândesc bine înainte s formuleze un mesaj scris c tre colegi sau cadrele didactice, deoarece tiu c mesajele r mân salvate. Doar 1,4% nu acord niciodat aten ie acestui aspect.

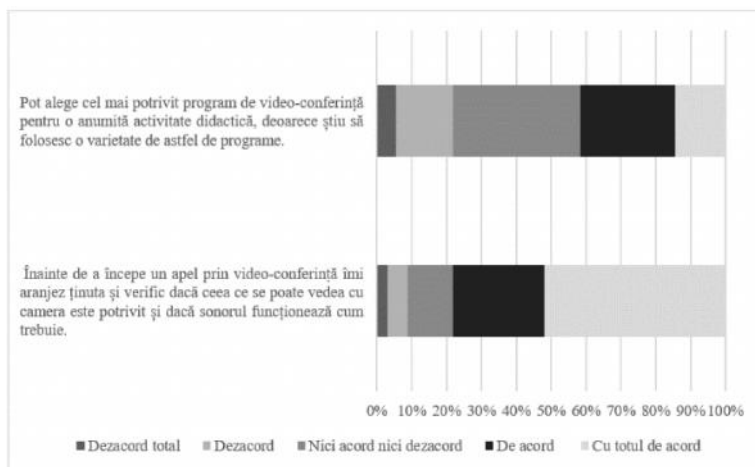

Figura nr. 4. Video-conferin e

Pregătirea pentru susținerea unui curs în mediul online nu primește o atenție la fel de mare ca pregătirea unei întâlniri față în față, în mediul universitar. Mai mult de jumătate dintre respondenți susțin că sunt atenți întotdeauna la ținuta pe care o au într-un apel prin video-conferință. 114 (26%) susțin că uneori sunt atenți la ținuta pe care o au și la ce se poate vedea în jurul lor în timpul unui apel prin video-conferință. Comunicarea online se poate realiza și fără a fi camera pornită, acesta putând fi un motiv care îi face pe studenți să nu acorde atenție mereu ținutei pe care o au în timpul unui curs prin video-conferință, lucru pe care, de cele mai multe ori, nu îl neglijează când merg la facultate. Totuși, lipsa contactului vizual poate afecta climatul interacțiunii din timpul video-conferinței.

În ceea ce privește procesarea informației, o componentă esențială a alfabetizării digitale mai ales în mediul academic, doar 41,8% declar că știu să folosească cu încredere motoarele de căutare online, inclusiv pentru identificarea de surse academice precum: Google Scholar, Jstore etc., acest număr fiind mai redus decât ne-am fi așteptat.

Deici competențele de competențe digitale implică utilizarea cu încredere în mod critic a tehnologiei din societatea informațională, doar 26,7% dintre respondenți au declarat că pot face diferența între o sursă de încredere, care poate fi folosită în contextul educațional și o sursă mai puțin de încredere, în timp ce 29,9%

declară că nu sunt foarte siguri că pot face diferența. Viitorii formatori trebuie să fie creatori de conținut responsabili, pe lângă consumatorii de conținut, însă doar 14,4% declară că pot alege cel mai potrivit program de video-conferință pentru o anumită activitate didactică și doar 16,6% că pot alege cea mai potrivită aplicație educațională digitală pentru o anumită activitate didactică.

Având în vedere meta-competențele de cetățenie digitală, putem afirma că tehnologia joacă un rol important în viața respondenților. Astfel, aceștia consideră în proporție de 49,3% că pentru a se bucura pe deplin de beneficiile tehnologice trebuie să respecte anumite norme de comportament, într-o foarte mare măsură. Totodată, ei susțin în proporție de 50,7% că în foarte mare măsură universitatea ar trebui să promoveze valori și norme necesare pentru o utilizare responsabilă și adecvată a tehnologiei, depinzând chiar și familia (43,6%) în ceea ce privește acest aspect.

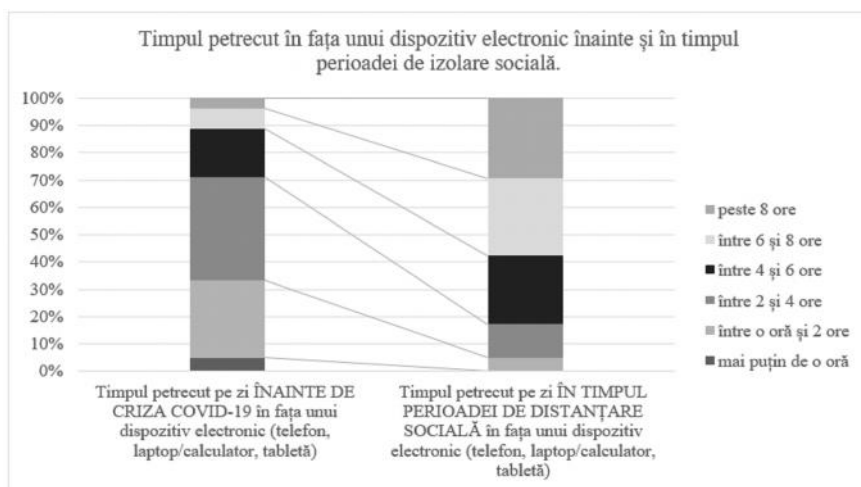

Figura nr. 5. Timpul petrecut în fața unui dispozitiv electronic înainte și în timpul perioadei de distanțare socială

4.4. Protecție digitală

Dimensiunea „Protecție” în contextul cercetării noastre este în acord cu abordarea dezvoltată de Curran și Ribble (2017) înbinând elementele „sănuțate

„stare de bine digital” și „drepturi și obligații legale în mediul digital”. Protecția în mediul online este un element foarte important al competențelor de cetățenie digitală, iar modul în care studenții se raportează la acest lucru afectează atât siguranța cât și starea lor de bine și a celorlalți.

Analiza relevă o atenție scăzută pentru modul în care studenții se raportează fizic atunci când lucrează la calculator. Aceștia tind mai degrabă să nu aibă grijă cu postura lor la calculator și manifestă comportamente care, în timp, le pot afecta sănătatea, precum lipsa utilizării scaunelor ergonomice, nerespectarea distanței față de ecran sau utilizarea inadecvată a mouse-ului și a tastaturii. Acestea reprezintă un aspect care ridică îngrijorări, cu atât mai mult în această perioadă, când timpul petrecut în fața calculatorului a crescut semnificativ.

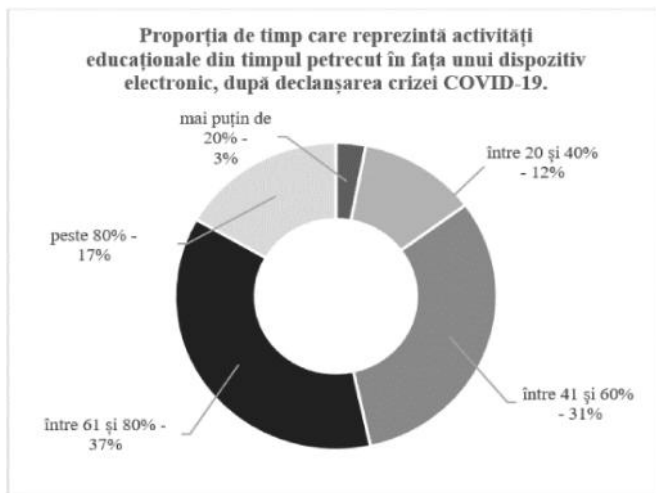

Figura nr. 6. Procent timp pentru activități educaționale

Dacă înainte de criza COVID-19 majoritatea studenților petreceau între o oră și patru ore pe un dispozitiv electronic, pe durata pandemiei acest timp a crescut exponențial, iar cea mai mare parte dintre studenți utilizează un dispozitiv electronic zilnic pentru o durată mai mare de 6 ore. Din acest timp, 82,2% dintre respondenți afirmă că în proporție de peste 40% îl alocă activităților educaționale. Având în vedere ponderea mare de timp petrecut pe dispozitive electronice, starea de bine digitală capătă o valoare foarte importantă. Datele

cercetării arată o stare de bine care tinde să fie ușor afectată negativ, deoarece timpul aproape dublu pentru activități în online din această perioadă este resimțit ca fiind în mare măsură epuizant (43%) și stresant (34%).

Un factor suplimentar care contribuie la diminuarea stării de bine este și nesiguranța în utilizarea tehnologiei, o mare parte dintre studenți considerând că alte persoane se descurcă mai bine decât ei (46,8%). În contextul actual, o tendință descendentă a stării de bine este de a teptat, având în vedere faptul că studenții declară că reușesc, într-o măsură mare, să mențină un anumit echilibru, între viața reală și cea virtuală și că reușesc să gestioneze interacțiunile în mediul virtual, neavând tendința de a se compara cu ceilalți, putându-se remarca cu această ocazie o premisă pentru consolidarea stării lor de bine în mediul online, o dată cu adaptarea la context.

Un alt aspect al dimensiunii protecției în mediul online, pe care l-am analizat în cercetarea noastră, este cel legat de drepturile și obligațiile legale în mediul digital, care vizează necesitatea raportării adecvate la norme pentru a ne asigura și a facilita celorlalți siguranța și o stare de bine, pozitivă, în mediul online, în raport cu protecția în acest mediu. Conform datelor din studiul nostru, studenții în aleg într-un procent semnificativ drepturile și obligațiile din mediul online, însă există perspective de dezvoltare în această direcție. Un procent de 15,1% dintre studenții afirmă că nu țin seama de diferența între acțiunile legale și ilegale din mediul online. De asemenea, un procent crescut de 32% dintre studenți se află la mijloc, remarcându-se astfel o nevoie de consolidare a cunoștințelor în această direcție.

Când aspectele privind drepturile și obligațiile din mediul online sunt tratate specific, observăm că studenții în aleg în mare parte toate aceste aspecte, dar și modul de operare pentru respectarea drepturilor. Astfel, în proporție de 75,3% dintre ei este ilegal să împărtășească informațiile primite confidențial în mediul digital, fără să aibă acordul celui care le-a distribuit. De asemenea, studenții în aleg într-o proporție foarte mare (68,3%) că nu este etic să folosească conținuturile de pe internet ca și cum ar fi personale. Acest aspect este întărit și de faptul că 63,7% susțin că trebuie citat o sursă digitală și că realizează acest lucru în activitățile lor.

Având în vedere datele anterioare, putem genera un rezultat pozitiv în vederea cunoștințelor pe care studenții le dețin în legătură cu drepturile și obligațiile

pe care le au în mediul digital, întrucât o mare parte dintre aceștia cunosc normele de bază în modul în care este necesar să protejezi atât informația externă, cât și modul de a opera cu aceasta, existând totuși perspective de dezvoltare mai aprofundată în această direcție.

Studienții au o bază solidă privind dimensiunea protecției în mediul online, în elegând în mare măsură drepturile și obligațiile din mediul online și se raportează relativ sănătos la mediul digital pentru a-și susține starea de bine. Cu siguranță, am observat că situația generată de criza COVID-19 a influențat negativ starea de bine a studenților, în special în raport cu timpul prea îndelungat petrecut pe dispozitive, timp care, conform acestora, a devenit epuizant și stresant într-o măsură semnificativă, înși studenții prezintă clare semne de capacitate de reziliență. În egală măsură, trebuie să avem în vedere faptul că respondenții sunt acei studenți care dețin anumite competențe digitale și că au avut disponibilitatea de a completa un chestionar digital, înși în acest context există structuri de competențe de competențe digitale preexistente care pot fi dezvoltate.

5. Concluzii și recomandări

Rezultatele noastre sugerează că atât cunoștințele cât și competențele atitudinale de competențe digitale ale viitorilor profesioniști în educație sunt relativ bune în multe domenii. Totuși, acestea nu sunt dublate de abilități de acțiune în concordanță. Acest lucru se face remarcat când vorbim de dimensiunea respectului în mediul digital, unde studenții afirmă că pot recunoaște situații violente și problematice online (de cyber-bullying, hate speech, flaming și zoom-bombing), dar nu sunt la fel de siguri cum ar putea acționa pentru a le opri. O nevoie similară de dezvoltare mai bună abilitățile de acțiune se remarcă și în domeniul sănătății și stării de bine digitale (componenta protecției în mediul digital). Aici rezultatele cercetării noastre arată că studenții au tendința de a neglija aspectele de raportare fizică la tehnologie (poziție corporală ergonomic etc.). Această tendință se face simțită în dimensiunea educației digitale unde, de exemplu, studenții nu dețin într-o măsură satisfăcătoare abilități de a selecta platforme educaționale adecvate procesului didactic sau de a căuta și identifica informații online prin intermediul motoarelor uzuale de căutare (inclusiv celor academice).

Impactul m surilor de distan are social asupra transfer rii procesului educa ional c tre online s-a f cut puternic resim it în cadrul e antionului studiat. Acest lucru se remarc în primul rând în digitalizarea procesului educa ional academic – educa ia în mediul digital, de la un fenomen marginal a devenit o practic curent i indispensabil . De i în cadrul e antionului nostru accesul la aceste noi practici cotidiene nu a fost puternic limitat, ne punem totu i întrebarea dac acesta nu este un efect al distorsiunii e antionului. Digitalizarea brusc i de mare amploare are i un efect negativ, mai ales raportându-ne la dimensiunea de protec ie în mediul digital. Cu această ocazie, putem observa faptul c starea de bine a responden ilor a suferit influen e negative din cauza timpului crescut petrecut în fa a unui dispozitiv electronic, studen ii resim înd acest lucru ca fiind epuizant i stresant. Digitalizarea brusc a avut i un impact pozitiv, prin crearea unor competen e de cet enie digital , prin înv area experien ial , datorit timpului petrecut pe platforme educa ionale online care a crescut sim itor.

În concluzie, viitorii profesioni ti în educa ie au nevoie s - i dezvolte mai bine abilit ile de *a ac iona* responsabil i adecvat în mediul online, un lucru care ar putea fi mai bine încorporat în programele de studiu din domeniul tiin elor educa iei. În acela i timp, perioada de distan are social i transferul activit ii educa ionale în mediul online pot constitui o experien formativ care, pe termen mediu, poate duce la dezvoltarea unei genera ii de profesioni ti în educa ie cu competen e pronun ate de cet enie digital .

Referin e

- Consiliul Europei. (2019). *Digital Citizenship Education Handbook*. <https://rm.coe.int/16809382f9>
- Curran, M. B. F. X., & Ribble, M. (2017). P-20 Model of Digital Citizenship. *New Directions for Student Leadership*, 2017(153), 35–46. <https://doi.org/10.1002/yd.20228>
- EUROSTAT. (2019). *People with basic or above basic digital skills*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20200207-1>
- Farmer, L. S. J. (2011). Teaching Digital Citizenship. *Selected Topics in Education and Educational Technology*, 387-392.
- Frau-Meigs, D., O'Neill, B., Soriani A., & Tome, V. (2017). *Digital citizenship education: Volume 1: Overview and new perspectives*. Council of Europe.
- Hamuto lu, N. B., & Ünal, Y. (2015). Digital citizenship in Turkey and in the

world: educational applications and technology. *The Online Journal of Quality in Higher Education*, 2(3), 39-43.

- Mali a, L., & Grosseck, G. (2019). Educa ia adul ilor pentru cet enie digital . In S. Sava & R. Palo (Eds.), *Educa ia adul ilor: Baze teoretice i repere practice*. Polirom.
- Ministerul Comunica iilor i Societ ii Informa ionale. (2015). *Strategia Na ional privind Agenda Digital pentru România*. <https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/strategia-nationala-agenda-digitala-pentru-romania-20202c-20-feb.2015.pdf>
- Nordin, M. S., Ahmad, T. B. T., Zubairi, A. M., Ismail, N. A. H., Rahman, A. H. A., Trayek, F. A. A., & Ibrahim, M. B. (2016). Psychometric Properties of a Digital Citizenship Questionnaire. *International Education Studies*, 9(3), 71-80. <http://doi.org/10.5539/ies.v9n3p71>
- Prensky, M. (2001). *Digital Natives, Digital Immigrants*. <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
- Ribble, M., & Bailey, G. (2007). *Digital Citizenship in Schools*. International Society for Technology in Education.
- Ribble, M. S., Bailey, G. D., & Ross, T. W. (2004). Digital citizenship: Addressing appropriate technology behavior. *Learning & Leading with Technology*, 32(1), 6-9.
- Suler, J. (2004). The Online Disinhibition Effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 321-326. <http://doi.org/10.1089/1094931041291295>
- Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero, S., & Van den Brande, G. (2016). *DigComp 2.0: The digital competence framework for citizens. Update Phase 1: The Conceptual Reference Model*. <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/euro-scientific-and-technical-research-reports/digcomp-20-digital-competence-framework-citizens-update-phase-1-conceptual-reference-model>

The online version of this article can be found at:
<http://revped.ise.ro/category/2020-en/>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Versiunea online a acestui articol poate fi g sit la:
<http://revped.ise.ro/category/2020-ro/>

Aceast lucrare este licen iat sub Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Pentru a vedea o copie a acestei licen e, vizita i <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> sau trimite i o scrisoare c tre Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, SUA.